

MESLEKİ AÇIDAN COĞRAFYANIN ÖNEMİ VE TÜRKİYE'DE KULLANIMI

*The Importance Of Geography In Terms Of Occupation And Its Usage
In Turkey*

Araş. Gör. Ali DEMİRCİ*
Yrd. Doç. Dr. Sefa SEKİN**
Dr. Mehmet ÜNLÜ***

ÖZET

Coğrafya bilimi, sahip olduğu çağdaş metot ve araç-gereçlerle 21. yüzyılda, insanoğluna çok büyük hizmet ve kolaylıklar sunmaktadır. Gerek karşılaşılan problemlerin çözümünde gerekse yeryüzünün tüm sistemlerinden sürdürülebilir bir şekilde istifade edilebilmesinde gerekli olan bilgi, coğrafya bilimi sayesinde geliştirilmektedir. Coğrafya bilimi, yeryüzünün sadece fiziki yapısı ile değil aynı zamanda, üzerinde yaşayan insanoğlu ve onun tüm aktiviteleri ile de ilgilenmektedir. Bu ilgileniş sayesinde ortaya çıkan bilgi, ülkelerin sosyal, ekonomik, kültürel, bölgesel ve siyasal yönden gelişebilmeleri için son derece önemlidir. Geniş algılanış tarzı ile coğrafya, toplumun çeşitli kesimlerinde gerçekten ihtiyaç duyulan coğrafi bilginin doğru olarak tespiti, üretilmesi ve iletilmesinden tutun da bu alanda eğitim görmüş coğrafyacıların, coğrafyacı kimlikleri ile toplumun hemen hemen her alanında istihdam edilebilmelerine kadar uzanan bir yelpazede, ülkelere çok büyük avantajlar sunmaktadır. Ancak Türkiye, modern coğrafya bilimi ve çalışmalarının sunduğu bu avantajlardan, toplumun gerçekten ihtiyaç duyduğu coğrafi bilginin tespiti, üretilmesi ve öğretilmesinde karşılaşılan bir takım problemlerden dolayı yeterince istifade edememektedir. Bu çalışmada öncelikle; coğrafya biliminin toplum açısından neden önemli olduğu ve kullanılması gerektiği üzerinde durulacak, sonrasında ise, Türkiye'de modern coğrafya biliminden ne ölçüde yararlandığı konusunda, coğrafyacı mesleği açısından bir değerlendirmede bulunulacaktır.

---

*Fatih Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü,
email:ademirci@fatih.edu.tr

**Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi İlköğretim Sosyal Bilgiler Anabilim Dalı. email: sefasekin@marmara.edu.tr

***Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı
email:munlu@marmara.edu.tr

ABSTRACT

Contemporary geographic science has much to offer in the 21st century, such as solutions to sustainable development and integration of human needs with whole earth systems. Modern geography includes the study of human activities alongside physical earth dynamics. Understanding the depth and breadth of modern geographic science is critical to a country's development, in terms of its social, economic, cultural, regional, and political aspects. This expanded perception of geography benefits countries on a large scale, from determining, producing and transmitting essential geographic data to different sectors of society, to employment opportunities in almost all sectors of life. However, Turkey has been unable to take full advantage of the benefits offered by modern geographic studies, partly because it faces roadblocks in determining, producing and teaching necessary geographic knowledge. In this study, the potential of contemporary geographic science will be compared to the actual use of it in Turkey, especially in regards to geography as an occupation.

1. GİRİŞ

Günümüzün çağdaş coğrafya bilimi yer adları ezberleten ve sadece tasvire dayalı bilgi veren bir bilim dalı olmaktan çok uzaktır. Günümüz gelişmiş ülkelerinde olduğu gibi coğrafya; insanın, yaşadığı ortamı tüm yönleri ile tanınmasına yardımcı olmaktadır. Bu tanımada, yeryüzünü oluşturan tüm sistemlerin, aralarındaki hassas ilişkilerle beraber, tüm bileşenlerine varıncaya kadar bilinmesi ve yeryüzündeki tüm farklı nesne ve olayların mekansal dağılımlarının, neden-sonuçsal ve karşılıklı ilişkileri dikkate alınarak kavranması çok önemlidir. Bu yaklaşım tarzı ile ele alınan coğrafya bilimi sayesinde insanoğlu, yaşadığı çevreyi daha iyi algılamakta ve ondan daha doğru ve en üst düzeyde fayda sağlamak suretiyle daha refah bir hayat sürdürebilmektedir.

2. COĞRAFYA BİLMİNİN ÖNEMİ VE KULLANIMI

Coğrafya, kısaca insanın yaşadığı ortamı tanınması demektir. Bu şekliyle de, coğrafya biliminin araştırdığı ve ürettiği coğrafi bilgiyi bir nevi "**Yeryüzünün Kullanma Kılavuzu**" şeklinde görebiliriz. Bilindiği gibi yeni alınan bir araba, televizyon veya buzdolabı gibi cihazlar, kullanma kılavuzları ile birlikte verilmekte ve bunların kullanmadan önce mutlaka okunmaları tavsiye edilmektedir. Neden? Çünkü bunlardan en

üst düzeyde ve sorunsuz olarak istifade edilmesi isteniyorsa, kullanım kılavuzlarının mutlaka okunması ve orada yazılanlara uyulması gerekmektedir. Aksi taktirde, yanlış kullanım sonucunda, bozulma ve ömrünün kısa sürmesi şeklinde hem cihaz hem de kullanıcı bundan zarar görmektedir. İşte yukarıdaki örnekteki gibi coğrafya bilimi insana, yaşadığı çevreyi en ince ayrıntılarına göre tanınması ve ondan en doğru bir şekilde istifade edebilmesi için gerekli kılavuz bilgiyi sunmaktadır. Buradaki doğru bir şekilde istifade edebilmeden kasıt; ileriye, yani kendisinden sonra gelecek nesilleri de düşünerek, yeryüzünün doğal dengesine zarar vermeden ondan istifade edebilmektir. İşte coğrafyanın önemi de buradan gelmektedir. Eğer insanoğlu, yeryüzünün kullanım kılavuzu olan coğrafi bilgiye önem vermez ve bu bilgilere göre yaşamını düzenlemez ise, yukarıdaki örnekte olduğu gibi, bundan hem yeryüzünün doğal çevresi, hem de insanın kendisi zarar görmektedir. Nitekim, günümüzde karşılaştığımız çevre kirlenmesi, küresel ısınma, ozon tabakasının delinmesi gibi olaylar, doğanın yanlış olarak kullanılması sonucunda son zamanlarda ortaya çıkan problemlerdir.

Coğrafya bilimi, madem ki insanlara doğa ile barışık bir şekilde yaşamlarını devam ettirebilmeleri için gerekli bilgiyi sunmakta, o zaman ihtiyaca göre içeriği değişmekle beraber, yeryüzünde yaşayan tüm insanların bu bilgiyi edinmesi gerekmektedir. Çünkü insan olarak gözümüzü yeryüzünde açtığımız gibi yine bu mekanda kapatmaktayız ve bu süre zarfında yapmış olduğumuz tüm aktivitelerle beraber bu mekânın özelliklerinden etkilenmekteyiz. Bu denli önemli olan coğrafi bilgiye; ekonomist, tarihçi, sosyolog, mühendis, politikacı, çiftçi, tüccar, iş adamı, siyasetçi, bankacı, sporcu ve diğer tüm bilim dalları ile ilgilenen insanların olduğu gibi belli bir iş ile ilgilenmeyenlerin bile ihtiyaçları vardır. Nitekim normal bir vatandaşın en azından, kiralık veya satılık olarak tercih edeceği evin; rüzgar ve güneş ışınları açısından konumu, hastane, okul, kültürel, eğlence ve alışveriş merkezleri gibi alanlara olan yakınlığı ve deprem, heyelan ve sel gibi doğal afetler açısından durumu gibi özelliklerine dikkat edip, en uygun alanı seçebilmesine yetecek kadar coğrafi bilgiye ihtiyacı vardır. Bundan öte de diğer uzmanlık isteyen, insanların yaşam ve aktivitelerini düzenleyen ve planlayan bir çok kamu ve özel kurum ve meslek dalında da ayrıntılı coğrafi bilgiye ihtiyaç vardır.

2.1. Bölgesel Kalkınma Açısından Coğrafya

Bölgesel kalkınma, adı üstünde bir bölgenin; fiziki, beşeri, ekonomik, kültürel ve sosyal yönden tüm unsurları ile topyekün olarak kalkındırılması demektir. Bu deyim, çevresindeki bölgelere göre, eğitim, sosyal hizmetler, sanayi, ticaret, ulaşım, şehirleşme ve yaşam standartları açısından geri kalmış sahaların, bu bölgelerle aralarında olan farkın azaltılması ve ortadan kaldırılması için geliştirilmiştir. Nitekim bu fark sadece geri kalmış bölgelerde problemlere neden olmamakta, göç yolu ile bu ve buna benzer problemlerin diğer bölgelere yayılmasına da sebebiyet vermektedir.

Bölgesel kalkınma projeleri geri kalmış ülkelerde olduğu gibi Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler için de çok önemlidir. Türkiye’de Güney Doğu Anadolu Projesi (GAP) başta olmak üzere pek çok bölgesel kalkınma projeleri geliştirilmiş ve uygulamaya konmuştur. Büyük barajların, su kanallarının yapılması ve çok geniş toprakların sulamalı tarıma açılması şeklinde gerçekleştirilmekte olan GAP, aslında bölgenin ekonomik, sosyal ve kültürel yönden geliştirilmesini amaç edinen bir bölgesel kalkınma projesidir.

Bölgesel kalkınmada bölgelerin tüm fiziki, beşeri ve ekonomik unsurlarının ayrı ayrı ele alınıp incelenmesi kadar bunların, aralarında ve diğer bölgelerdeki sistemlerle olan ilişkilerinin de ortaya çıkarılması çok önemlidir. Bu şekliyle yapılacak bir bölgesel planlamada, öncelikle o bölgenin fiziki, beşeri ve ekonomik tüm varlıklarının ki bunlar; jeoloji, jeomorfoloji, ormanlar, madenler, enerji ve su kaynakları, iklim, tarım ve hayvancılık, arazi kullanımı, nüfus ve yapısı, eğitim durumu, ulaşım, sanayi, ticaret ve bu gruba giren diğer tüm özelliklerdir, çok iyi bir şekilde etüt edilmesi gerekmektedir. Daha sonra, bölge içindeki sistemler arasında olduğu gibi, bu bölgenin diğer bölgelerle olan ilişkileri net bir şekilde ortaya çıkarılmalıdır. Bu sayede, bölge kalkınması için yapılacak yeni uygulamaların sadece bölge içinde değil bölgeler arasındaki mevcut sistemlerde ne gibi değişikliklere neden olacağı konularında doğru tahminlerde bulunulabilir. Sonuçta bu türlü bir yaklaşımla ele alınan bir program sayesinde bir bölge, arzu edilen hedeflere ulaşmış vaziyette, topyekün olarak kalkınabilecektir. Bölge kalkınması için bu türlü bir yaklaşım sergilenmesi, dolayısı ile bölgesel kalkınma projelerinin sağlıklı bir şekilde sonuçlandırılabilmesi için coğrafya bilimi metot ve tekniklerine ve coğrafi düşünceye çok büyük önem düşmektedir. Ancak coğrafya bilimi sayesinde ki; herbiri ayrı ayrı ele alınan sistemler,

aralarındaki etkileşimler dikkate alınarak topyekün olarak incelenmekte ve yapılacak projelerin uygulanabilirliği, meydana gelebilecek olumlu ve olumsuz etkilerle birlikte ortaya çıkarılmaktadır. Bundan dolayı, bölge kalkınması ile ilgili çalışmaların sağlıklı sonuçlanabilmesi için günümüz gelişmiş ülkelerinde, mutlaka coğrafi bilgiye önem verilmekte, coğrafya araç, gereç ve metotlarından en üst düzeyde yararlanılmaktadır. Bu nedenledir ki; bölgesel kalkınma projeleri ile ilgili kaynak sağlayan pek çok uluslararası kuruluş, desteğin sağlanması için, projede disiplinler arası bir bakış açısına sahip araştırmacıların yani coğrafyacıların da bulunmasını şart koşmaktadır.

2.2. Sanayi ve Ticaret Açısından Coğrafya

Sanayi, kısaca insanın ihtiyaç duyduğu çeşitli maddelerin üretilmesi, ticaret ise bunların müşteriye ulaştırılması yani satışının yapılmasıdır. Bilindiği gibi bir sanayi kuruluşu için hammadde, ulaşım, işgücü, enerji ve pazar gibi önemli bir takım unsurlar vardır. Bunlar sanayi kuruluşunun verimli ve devamlı çalışabilmesi için dikkat edilmesi gereken unsurlardır. Bu maddelere dikkat edildiğinde, istisnasız hepsinin coğrafya ile yakından ilişkili olduğu görülecektir. Nitekim bir sanayi kuruluşu için gerekli hammadde kaynaklarının dağılışı, rezervi, kalitesi, bu sanayide çalışabilecek işgücü potansiyelinin ortaya çıkarılmasında etken olan nüfusun varlığı, dağılışı ve yapısı, hammadde, mamül madde, işçi ve enerjinin fabrikaya giriş ve çıkışının sağlanmasında kullanılan çeşitli ulaşım sistemleri ve fabrikanın bunlara göre konumu, enerji kaynaklarının yeri ve ulaştırılması ve sonuçta fabrikada üretilen mamül maddelerin hangi pazarlarda satılacağı, müşteri profili ve pazar arayışı gibi hususlar coğrafya bilimi ve coğrafi düşünce vasıtasıyla daha doğru bir şekilde ele alınmakta ve değerlendirilmektedir. Bu sayede bir fabrika için, tüm faktörler analiz edilerek en uygun yer seçimi yapılmış olur. Coğrafya bilimi sadece sanayi için yer seçiminde değil ülkelerin hangi sanayi dalları açısından ne türlü bir potansiyel taşıdığının da tespitinde önemli rol oynar.

Modern coğrafya bilimi araştırma araç-gereç ve metotları ile birlikte günümüzün gelişmiş ülkeleri, hangi sanayi dalları açısından hangi hammadde ve enerji kaynaklarına sahip olduklarını bunların rezervlerini ve nerede bulduklarını tespit ederler. Yine çeşitli ülkelerin beşeri ve kültürel yapılarını araştırarak, hangi ürünlerin, dünyanın hangi ülke ve

milletlerine satışının yapılabileceğini dolayısıyla müşteri analizini yaparlar. Tüm bu yararlarından ötürüdür ki; gelişmiş ülkelerde sanayi, ticaret ve pazarlama ile ilgili pek çok devlet ve özel sektörde coğrafyacılar ihtiyaç duyulmakta ve coğrafyacılar buralarda rahatlıkla iş bulabilmektedirler.

2.3. Siyasi Açıdan Coğrafya

Yeryüzündeki tüm ülkeler farklı fiziki, beşeri, ekonomik, sosyal ve kültürel özellikler taşımaktadırlar. Ülkeler arasında çeşitli çıkar amaçlı gelişen ilişkiler de tarihteki değişimleri ile birlikte devamlı bu özelliklere göre şekillenmektedir. Bir ülkenin siyasi yapısı ile geçmişi, coğrafi özelliklerinden soyutlanamaz. Bununla ilgili geçmişten günümüze pek çok bilim adamı çeşitli fikirler geliştirmiştir. Fikirlerinin geniş kitleler tarafından kabul görmesi ve bunlara göre bazı uygulama örneklerinin geliştirilmiş olduğu Yeni ve Yakın Çağ'ın en önemli bilim adamları; Fredrich Ratzel, Fudolf Kjellen, Karl Haushofer, Halford Mackinder, Alfred T. Mahan, Nicholas Spykman, George T. Renner ve Alexander P de Seversky (Göney, 1993, Günel, 1994, Özey, 2002,)'dir. Bunlar genel olarak ülkelerin; siyasi yapılarının, güçlerinin, toprak genişliğinin ve diğer ülkeler üzerinde belli bir güç oluşturabilmelerinin coğrafi özellikleri ile yakından ilişkili olduğunu belirtmişlerdir. Gerçekten de; fiziki, beşeri ve ekonomik coğrafi özelliklerin, ülkelerin gelişmesinde büyük rolleri vardır. Ancak bu rolün ülke gelişmesinde kullanılabilmesi, tüm bu özelliklerin iyi tanınması ve çeşitli stratejiler geliştirilerek bunlardan yararlanılmasıyla mümkündür.

Ülkelerin dünya siyaset arenasında ekonomik ve politik olarak güçlü olmaları, matematik ve özel konumlarından en üst düzeyde istifade edebilmeleriyle olduğu gibi, başta yakın komşuları olmak üzere diğer dünya ülkelerini fiziki, beşeri ve kültürel yönden çok iyi tanımalarıyla da yakından alakalıdır. Nitekim ülkelerin diğer ülkelerle sahip oldukları veya olacakları ticari, askeri, ekonomik, kültürel ve sosyal içerikli ilişkilerden elde edecekleri kazançlar, hem kendilerini hem de diğer ülkeleri ne derecede tanıdıkları ölçüsünde artacak veya azalacaktır. Bu nedenle; ülkelerin nüfusları ve yapısı, eğitim durumları, kalifiye eleman miktarı, iş gücü, işsizlik oranı, tarım, hayvancılık ve sanayi faaliyetleri, iç ve dış ticareti, ulaşım faaliyetleri, teknolojik gelişimleri, askeri güçleri, enerji ve maden yatakları, yeraltı ve yerüstü su kaynakları, turizm

potansiyeli, din, dil ve kültürleri, sportif faaliyetleri, iklimi, topografyası, çeşitli ülkelerle veya gruplarla olan ilişkileri kısacası tüm fiziki ve sosyo-ekonomik özellikleri ile tanınması siyasi açıdan bir ülke için çok önemlidir. Bu öneminden dolayıdır ki; gelişmiş ülkeler, çeşitli siyasi konularda uluslararası alanda uygulamaya konulacak projelerin sağlıklı sonuçlanabilmesi için coğrafya biliminden ve bu konuda özel eğitim almış coğrafyacılarından sonuna kadar yararlanmaktadırlar.

2.4. Çevre Problemleri ve Doğal Afetler Açısından Coğrafya

Çevre problemleri geçen yüzyılın ortalarından sonra sıkça kullanmaya başladığımız bir kavramdır. Sanayi devrimi ile birlikte insanoğlu, artan nüfus ve gelinek teknolojik seviye ile doğaya, daha önce hiç görülmediği ölçüde müdahale etmeye başlamıştır. Nitekim bu müdahaleler sonucunda atmosferi, okyanusları ve diğer tüm kaynakları ile çok büyük ve etkilenmez gibi görünen ekosistemde bazı bozulmalar meydana gelmiş ve çok geçmeden insanoğlu da tüm aktiviteleri ile bu değişimlerden olumsuz yönde etkilenmiştir. Bu etkilerden dolayıdır ki; günümüzde tatlı su kaynaklarının bir bölümü kirletilerek kullanılamaz hale gelmiş, fosil yakıtların aşırı kullanımı ile atmosferde karbondioksit, metan ve diğer sera etkisine sahip gazların oranları artmış, ozon tabakası delinmiş, küresel hava sıcaklığı artmış, doğal bitki örtüsü tropikal ormanlar başta olmak üzere büyük ölçüde tahrip edilmiş, pek çok bitki ve hayvan türü nesilleri tükenerek ortadan kalkmış, çeşitli kimyasal maddeler ve nükleer atıklar neticesinde su kaynaklarında olduğu gibi verimli tarım alanları da kullanılamaz hale gelmiştir. Tüm bu etkiler neticesinde, insanoğlunun karşılaşmış olduğu problemlerin giderek artması ile çevre problemleri ve çevrenin korunması kavramları günümüzde üzerinde önemle durulan meseleler halini almıştır. Bu meselelere getirilen çözüm önerileri arasında en etkili ve önemli olanı ise yeryüzünde yaşayan tüm insanların ortak bir *Çevre Bilinci*'ne sahip olmalarıdır.

Çevre bilinci; kısaca insanların yaşadıkları çevreye canlı bir organizma olarak bakmalarıdır. Bu canlı organizmanın her hangi bir bileşeninde meydana gelen bir hastalık, insan vücudunda olduğu gibi, tüm bileşenlerde bir takım problemlere neden olmaktadır. Sonuçta her nerede olursak olalım, doğal dengeyi hiçe sayarak yapılan yanlış bir uygulamanın olumsuz sonuçları, yeryüzünün tüm bölgelerinde er yada geç hissedilecektir. Nasıl ki; ABD ve çeşitli Avrupa ülkelerinde daha yoğun olarak tüketilen fosil yakıtlar (petrol, kömür) neticesinde, küresel

ısınmanın ve bunun sonucunda da buzulların erimesi, deniz seviyesinin yükselmesi ve benzeri problemlerin dünyanın her tarafında çeşitli şekillerde hissedilmekte olduğu gibi. Peki madem doğal dengeleri ile birlikte, çevrenin korunmasında çevre bilincinin geliştirilmesi son derece önemlidir, bu nasıl gerçekleştirilecektir? Tabii ki bunu gerçekleştirmede tek bir yol vardır o da etkin bir coğrafya eğitimidir. Etkin coğrafya eğitimi almış bir insan yeryüzünün; atmosferi, deniz ve okyanusları, rüzgarları, akarsuları, toprağı ve bunlar üzerinde yaşayan insan da dahil olmak üzere tüm canlıları ile bir bütün olduğunu ve bu bütünün tüm özellikleri ile korunması gerektiğini, aksi taktirde günümüzde hissetmiş olduğumuz ve benzeri problemlerin daha da şiddetlenerek artacağını bilmektedir. Bu nedenle, modern coğrafyanın eğitim metod ve teknikleri ile çevre bilincine sahip olan insanlar, bırakın bir ağaç kesmeyi, yere bir çöp atmayı bile doğaya ve ötesinde kendilerine karşı işlenmiş büyük bir saygısızlık olarak nitelendirmektedirler.

Çevrenin korunması açısından olduğu gibi, coğrafya biliminin insanlara sağladığı diğer kazanç da deprem ve diğer doğal afetlere karşı belli bir bilincin oluşturulmasıdır. Son zamanlarda; Türkiye’de depremde meydana gelen can ve mal kayıplarının azaltılmasında yapılacak en önemli işin, insanlarda deprem bilincinin geliştirilmesi olduğunu sıkça duymaktayız. Sadece deprem açısından değil, diğer tüm doğal afetlerde de can ve mal kayıplarını azaltmak için etkin bir afet bilincinin geliştirilmesi şarttır. Bunun için de yine coğrafya bilimine ve eğitimine ihtiyaç duyulmaktadır.

Ülkeler	Tropikal siklon (Fırtına) sayısı	Toplam Ölü sayısı	Olay başına ölü sayısı
Japonya(gelişmiş)	13	352	27
Filipinler (gelişmekte olan)	39	6,835	175
Bangladeş (geri kalmış)	14	151,045	10,788

Tablo 1: 1980-1994 yılları arası meydana gelen tropikal siklonların gelişmiş, gelişmekte olan ve geri kalmış üç ülkede meydana getirdiği ölü sayısı (Smith, 1998).

Etkin bir coğrafya eğitimi almış insanlar depremlerin, volkanların ve fırtınaların engellenemeyeceğini dolayısıyla, yapılan tüm aktivitelerde çevredeki olası muhtemel afetlere karşı önlemlerin alınması gerektiğini bilirler. Buna göre evlerini akarsu vadi içlerine, taşkın ovalarına, fay hattı

yakınlarındaki ovalık alanlara inşaa etmezler ve inşaa sırasında da evin proje ve malzeme seçimini de ona göre yaparlar. Bu şekilde coğrafya eğitimi ile afet bilincine sahip olan toplumlarda doğal afetler sonucunda hayatını kaybetmiş insan sayısı çok azdır. Ancak buna karşılık coğrafi bilgiye önem vermeyen ve bunu yaşantısına ve aktivitelerinde kullanmayan toplumlar, günümüzde en basit şekliyle bile sel, fırtına, heyelan, deprem gibi olaylar neticesinde çok büyük can kayıplarına uğramaktadırlar. Bu durumu aşağıdaki tabloda (Tablo 1) açık bir şekilde görmekteyiz. Bu tabloda; 1980-1994 yılları arasında meydana gelen tropikal fırtınalardan ötürü; gelişmiş, gelişmekte olan ve geri kalmış üç ülkedeki ölü sayıları verilmiştir. Japonya gibi gelişmiş bir ülkede fırtına başına ölü sayısının 27, buna karşılık aynı değerin Bangladeş gibi geri kalmış bir ülkede 10,788 olması, zannedersen yukarıda anlatılmak isteneni özetlemektedir. Geçmiş yıllarda acı tecrübelerle büyük can ve mal kayıplarına uğramış olan bazı gelişmiş ülkelerin, son yıllarda aynı doğal afetler karşısında vermiş oldukları can kayıplarında azalmanın görülmesi, tamamıyla doğal ortamı tanımak ve onun özelliklerine göre hareket etmek ile ilgilidir. Bunun tam tersine, az gelişmiş ülkelerdeki can kayıplarının çokluğu da karşılaşılmış hadiselerden yeterince ders almamak ve coğrafi bilgiyi toplumsal hayatta kullanmamakla alakalıdır.

3. TÜRKİYE'DE COĞRAFİ BİLGİDEN YARARLANMA

21. yüzyıla girerken Türkiye; ekonomik, çevresel, sosyal ve siyasi pekçok problemle karşı karşıya gelmiş bulunmaktadır. Tüm bu problemlerin üstesinden gelinerek ülke olarak gelişmişlik seviyesini yakalamamız, sadece bir alandaki atılımlar ile değil, günümüzün gelişmiş ülkelerinde olduğu gibi, tüm alanlardaki gelişmelerle mümkün olacaktır. Şüphesiz ki; Türkiye'nin gelişmesinde en önemli rol oynayacak hususların başında da coğrafya bilimi, dolayısıyla coğrafi bilgiden yararlanmak gelmektedir. Çünkü Türkiye'nin geçmişte ve günümüzde olduğu gibi gelecekte de, gerek ülke içi gerekse ülkeler arası arenada sahip olacağı özellikler ve üstleneceği rolleri, coğrafi özelliklerinden ayrı düşünmek mümkün değildir. Ülkenin; tarım, hayvancılık, balıkçılık, ormancılık, sanayi, ticaret, enerji, turizm, tarihi ve kültürel kısaca sahip olduğu tüm yeraltı ve yerüstü kaynakların potansiyelinin tespit edilmesi ve bunların topyekün ülke kalkınması için kullanılmasında coğrafya bilimi son derece önemlidir. Yine ülkenin başta komşuları olmak üzere diğer ülkelerle olan ilişkilerinin de sağlıklı geliştirilebilmesi için, bu

ülkelerin de fiziki, beşeri, ekonomik, kültürel ve askeri özelliklerinin iyice bilinmesi gerekmektedir. Aynı şekilde ülke olarak yanlış arazi kullanım örneklerine bağlı olarak ortaya çıkan çeşitli çevre problemleri ve doğal afetler sonucunda meydana gelen maddi ve manevi kayıplar karşısında da etkin coğrafya eğitimine, dolayısıyla coğrafya bilimine ihtiyaç duymaktayız. Bu ve buna benzer verilebilecek pek çok örnekte de görüldüğü üzere, coğrafya Türkiye'nin topyekün gelişmesinde son derece önemsenmesi gereken ve tüm plan ve kararlarda mutlaka başvurulması gereken bir bilim dalıdır. Peki coğrafya madem ülke kalkınmasında çok önemli bir bilim dalı, Türkiye bu bilim dalından günümüzde ne şekilde istifade ediyor? Gereken ölçüde coğrafya biliminden faydalanabiliyor mu? Günümüzdeki çeşitli uygulamalara bakılarak bu ve buna benzer sorulara pek de olumlu cevaplar verilememektedir.

Bilim dalları belli bir ihtiyaca göre ortaya çıkmışlardır. Her biri uğraşmış oldukları alanlarda, yapmış oldukları çalışmalarla hayata dair bazı konularda insanlara büyük kolaylıklar sağlamaktadırlar. Bu nedenle, bir bilim dalının bir ülkede ne kadar önemsendiğini görebilmek için, o ülke insanların, o bilimin eğitimi ile öğrenmiş ve davranışlarına aksettirmiş olmaları gereken bazı uygulamalarını gözlemlemek yeterli olacaktır. Karstik araziye inşa edildiği için bir süre sonra suyu yeraltına karışan barajlar, yine yanlış yer seçimi yapılarak inşaa edilen fakat kullanılmayan fabrikalar, ormanların yok edilmesi, onca ikazlara rağmen gaz ve su atıklarını arıtmadan doğaya bırakan sanayi tesisleri ve herşeyden önemlisi her defasında çok büyük can ve mal kayıpları verdiğimiz depremler ve sel felaketleri evet bütün bunlar ülke insanı olarak coğrafyaya ne kadar önem verdiğimizizi ve coğrafi bilgiyi hayatımızda ne kadar tatbik ettiğimizi gösteren örneklerden sadece birkaçıdır. Tüm bu örneklere bakıldığında coğrafya biliminden ülke olarak yeterince istifade edemediğimiz ortaya çıkmaktadır. Peki problem nerede, neden biz ülke olarak bu bilim dalından, gelişmiş ülkelerde olduğu gibi yararlanamıyoruz? Bu sorunun belli başlı bazı temel nedenleri vardır. Bu nedenler genel olarak; coğrafya biliminin amacı, kullanım alanları, kullanılan araç-gereç, metot ve teknikler, eğitim ve meslek dalları ile ilgilidir.

Coğrafya biliminin tüm alanlarda etkin olarak toplum yararına kullanılabilmesi için öncelikle bu bilimin amaçlarının yani, bu bilime ait eğitim, araştırma ve diğer çalışmalar ile toplumda hangi eksikliklerin giderileceğinin ve hangi ihtiyaçların karşılanacağını iyice tespit edilmesi

gerekmektedir. Bu durumda; fiziki, beşeri, ekonomik, tarihi, kültürel ve askeri özelliklerimiz de dikkate alınarak, ülke olarak hangi coğrafi bilgiye öncelikle ihtiyaç duyduğumuz ortaya çıkarılmış olur. Sonuçta toplumun coğrafya biliminden beklentileri ile coğrafya eğitimindeki temel konular örtüşmüş olur.

Bilindiği gibi yeryüzünde, insanlar ve aktiviteleri de dahil herşey değişime uğramaktadır. Bilim ve teknolojideki ilerlemeler, insanların gittikçe değişen ve artan ihtiyaçlarına daha pratik çözümler geliştirmektedirler. Unutulmamalıdır ki; toplumun, coğrafya bilimi, dolayısıyla coğrafi bilgiyi kullanarak gidermek zorunda olduğu ihtiyaçları da güngçektikçe artmakta ve çeşitlenmektedir. Bu nedenle, ülkenin coğrafya bilimine bakış açısı ve öğretilen konular, her geçen gün değişen ve çeşitlenen toplum ihtiyaçları dikkate alınarak devamlı güncellenmelidir.

Ülkenin tüm ihtiyaçları dikkate alınarak düzenlenen bir müfredat ve modern araç-gereç ve metotlarla yapılan bir eğitim, tek başına coğrafya biliminden etkin bir şekilde faydalanmamız için yeterli değildir. Bu bilginin tüm sektörlerde kullanılması için ülkede, meslek açısından belli düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Mesela; ülkemizde 14 adet coğrafya bölümü bulunmaktadır. Her yıl bu bölümlerden yüzlerce yetişmiş eleman mezun olmasına rağmen bu mezunlar, coğrafyacı kimlikleri ile bir iş bulamamaktadırlar. Çünkü Başbakanlık Personel Dairesi'nde coğrafyacı diye bir meslek gurubu bulunmamaktadır. Bu durum, devletin büyük emeklerle yetiştirmiş olduğu elemanları, toplum yararına kullanmaması ve sonuçta eğitimi yapılan coğrafi bilginin bazı açılardan boşa gitmesi anlamına gelmektedir. Oysa ABD gibi gelişmiş ülkelerde resmi meslek sınıflandırmalarında coğrafyacı mesleği de tanımı ile yer almakta ve bu tanımlamaya göre coğrafya mezunları kamu ve özel şirketlerde rahatlıkla coğrafyacı kimlikleri ile işe girebilmektedirler. ABD'de Meslekler Elkitabı'nda coğrafyacı mesleği aşağıdaki şekliyle tarif edilmiştir.

“Coğrafyacı; yerel, bölgesel, kıtasal ve küresel ölçekte fiziki ve kültürel olayların dağılımlarını analiz eder. Ekonomik coğrafyacı; ekonomik aktivitelerin ve kaynakların dağılımlarını araştırır. Siyasi coğrafyacı; coğrafya ile siyasi olaylar arasındaki ilişkileri inceler. Kültürel coğrafyacı; kültürel olayları araştırır. Fiziki coğrafyacı; iklim, bitki örtüsü, toprak ve yeryüzü şekillerindeki değişimleri ve bunların insan aktiviteleri üzerindeki etkilerini inceler. Beşeri ve ulaşım

coğrafyacısı şehir ve metropolitan alanları inceler. Bölgesel coğrafyacı bölgelerin fiziki, ekonomik, siyasi ve kültürel özelliklerini çok küçük alanlardan tüm kıtalara kadar değişen ölçekte inceler. Sağlık coğrafyacısı; sağlık sistemlerini ve salgın hastalıkların kontrolü ve sebeplerini ve çevrenin bu hastalıklar üzerindeki etkilerini inceler” (US Department of Labor, 2002).

Hava Fotoğraf Yorumlayıcısı	Seyahat Uzman ve Danışmanı
Arazi Gözlemcisi	Hidrolog
Coğrafyacı	Yer Bilimci
Kartograf	Vahşi Hayatı Koruma Yöneticisi
Sistem Analizcisi	İstibarat Uzmanı
Harita Analizcisi	Uluslararası Ticaret Uzmanı
Coğrafi Bilgi Sistemleri	Uluslararası Yatırım Uzmanı
CBS Veri Tabanı Yöneticisi	Emlakçılık
Kıyı Zonu Yöneticisi	ÇED Uzmanı
Ulaşım Analizcisi	Çevre Kalite Uzmanı
Pazar ve Pazarlama Uzmanı	Doğal Afet Yönetimi Uzmanı
Sağlık Hizmetleri Planlamacısı	Danışman Biyolog
Bilgisayar Programlama	Veri Analizcisi
Şehir Planlamacısı	Enerji Uzmanı
Bölge Planlamacısı	Sivil Mühendislik
Sanayi Uzmanı	Coğrafya Eğitim Uzmanlığı
Ekoloji Uzmanı	Jeomorjolog
Yazar	Jeolog
Tarımsal Büyüme Uzmanı	Hidrojeolog
Toprak Koruma Uzmanı	Sigorta Analizcisi
Arazi Kullanım Analizcisi	Siyaset Analizcisi
Coğrafya Öğretmeni	Kirlilik Kontrol Uzmanı
Harita Müdür ve Kütüphanecisi	Proje Planlayıcısı
Jeofizik Asistanlığı	Uzaktan Algılama Uzmanı
Toplum Uzmanı	Risk Analizcisi
Doğal Kaynaklar Uzmanı	Turizm Uzmanı
Nüfus Bilimcisi	Sulak Alan Koruma Uzmanı
Hava Tahmincisi	Eğlence Kaynakları Planlamacısı
Orman Teknisyeni	Klimatolog
Hava Kalitesi Kontrolü Yöneticisi	Trafik Yöneticisi
Su Kalitesi Kontrolü Yöneticisi	Harita Editörü
Arazi Mühendisi	Tehlikeli Atık Planlamacısı
Saha Uzmanı	Bilgisayar Haritacılığı

Tablo 2: ABD’de coğrafya bölümü mezunlarının çalışmakta oldukları meslek dallarından bazıları (AAG).

Tablo 2'de de görülebildiği gibi, ülkemizin aksine, ABD'de coğrafyacılar; pazarlamadan turizme, sanayiden savunmaya ve sağlık sektöründen her türlü yönetim birimlerine kadar pek çok alanda, çok çeşitli yelpazede yayılmış olan meslek gruplarında istihdam edilmektedirler. Bu durum sayesinde ülke ihtiyaçlarına göre tespit edilmiş coğrafya eğitiminin toplumun yararına kullanılması için gerekli mekanizma da sağlanmıştır.

4. SONUÇ

Ülke olarak beşeri, ekonomik ve sosyal alanda gelişmişlik seviyesini yakalamamız, tüm coğrafi özelliklerimizi iyi tespit ve tahlil etmekle başlayacaktır. Bu nedenle yapılacak ilk iş coğrafi bilginin öneminin kavranması, bu önemle birlikte hangi coğrafi bilgilerin ülke için önemli olduğunun ve bunların hangi araç, gereç ve metotlarla öğretilmesi gerektiğinin ayrıntıları ile ortaya çıkarılmasıdır. Yeryüzünde yaşayan tüm insanların belli bir seviyeye kadar yaşadığı yeri tüm özellikleri ve bunlar arasındaki ilişkilerle tanıması gerektiği göz önünde bulundurularak, öğrencilerin isteğine bırakılmadan üniversite öğretimine kadar coğrafyanın zorunlu olarak okutulması sağlanmalıdır. Unutulmamalıdır ki; coğrafya bilimi ve konuları, sadece üniversitelerin coğrafya bölümlerinde okuyacak kişiler için değildir. Bu konular öğrencilerin hangi branşta iş sahibi olurlarsa olsunlar, yapmış oldukları işte ve sürdürdükleri yaşamın her alanında ölene kadar ihtiyaç duyacakları en önemli bilgileri içermektedir.

Toplumun daha fazla uzmanlık isteyen konularda, coğrafya ile ilgili ihtiyaç duyduğu bilgiyi, programları ve düşünceyi üreten kişiler de üniversitede yetiştirilmektedir. Bundan yola çıkarak coğrafya bölümlerinin, programlarını; ülke ve millet olarak tüm beklenti ve ihtiyaçlarımıza cevap verecek tarzda yeniden gözden geçirmeleri yararlı olacaktır. Yoksa günümüzde olduğu gibi normalde coğrafyacıların yerine getirmesi gereken pek çok iş başkaları tarafından yapılmaya devam edilecektir.

Coğrafya biliminden toplumun tüm kademelerinde istifade edebilmek için coğrafya konularında uzmanlık eğitimi almış insanların gerekli yerlerde istihdamını sağlayacak düzenlemelerin de bir an önce yapılması gerekmektedir. Bu nedenle öncelikle coğrafya öğretmenliği dışında, Coğrafyacı mesleğinin bir tanımlamasının yapılması ve bu

mesleğin resmi olarak tanınması gerekmektedir. Bu tanımlama çerçevesinde yapılacak düzenlemeler ile coğrafyacılara, ilgili alanlarda istihdam edilecek ve bu sayede coğrafi bilginin karar mekanizmalarına kadar ulaşması sağlanmış olacaktır.

KAYNAKÇA

AAG: The Association of American Geographers,
<http://www.aag.org>.

BERGMAN, F., E., MCKNIGHT, T., L., -1993: Introduction to Geography, Prentice-Hall, Inc, USA.

CHRISTOPHERSON, R., W., -1997: Geosystems: and introduction to physical geography, Prentice-Hall, Inc. USA.

DOĞANAY, H., -1993: Coğrafya'ya Giriş, "Metodlar, İlkeler ve Terminoloji", Gazi Büro Kitabevi, Ankara.

GETİS, A., GETİS, J., VE FELLMANN, J., -1994: Introduction to Geography, Macmillan Publishing Co., Inc., USA.

GÖNEY, S., -1993: Siyasi Coğrafya, İ. Ü. Yay. No, 103 cilt II, İstanbul.

GÜNEL, K., -1994: Coğrafyanın Siyasal Gücü, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul.

HAGGETT, P., 2001, Geography A Global Synthesis. Prentice Hall, USA.

ÖZEY, R., -2002: Dünya ve Türkiye Ölçeğinde Siyasi Coğrafya. Aktif Yayınevi, İstanbul.

ÖZEY, R., -2002: Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği. Aktif Yayınevi, İstanbul.

SMİTH, K., -1998: Environmental Hazards, Assessing Risk and Reducing Disaster, Routledge, USA.

U.S. Department of Labor Bureau of Labor Statistics, 2002, Occupational Outlook Handbook, USA.